

Årsrapport 2015

Publisert dato: 19.02.2016

Utgiver:

Elev- og lærlingombudet i Oslo

Schweigaardsgate 10

0185 Oslo

www.elevombud.no

post@elevombud.no

Foto: Melinda Jørgensen

Innhold

Kapittel 1 Innledning	5
Elev- og lærlingombudets anbefalinger	6
Kapittel 2 Elev- og lærlingsombudsordningen	8
2.1 Administrativt	8
2.2 Ombudets oppgaver	8
Kapittel 3 Rapport fra vårhalvåret 2015	9
Kapittel 4 Utadrettet virksomhet	10
4.1 Skolebesøk og opplæring av elevråd	10
4.2 Samarbeid	10
4.3 Læringsamlinger	11
4.4 Nettressurser	11
4.5 Distribusjon av årsrapporten	11
Kapittel 5 Elevmedvirkning	12
Kapittel 6 Henvendelser	13
6.1 Oversikt over henvendelser	13
6.2 Hva er lærlingene opptatt av i sine henvendelser?	14
6.3. Hva er elevene opptatt av i sine henvendelser?	15
6.4 Henvendelser om psykososialt miljø og psykisk helse	15
Kapittel 7 Psykososialt miljø og psykiske plager	16
7.1 Et godt psykososialt miljø forebygger både mobbing og psykiske plager	16
7.2 Å bygge det gode skolemiljøet i samarbeid	16
7.3 Tiltak rundt den enkelte elev	18
Kapittel 8 Andre saker	20
8.1 Mobbeombud	20
8.2 Skolemiljøutvalg	20
8.3 Skolehelsetjeneste og tilgang på psykolog	20
8.4 Elevtetthet	21
8.5 Fysisk skolemiljø på Kirkeveien vgs	21
8.6 Mindreårige asylsøkere	21
8.7 Innføring av fraværsgrense på 10 % fra august 2016	21
Kapittel 9 Elev- og lærlingombudets videre arbeid 2016	23
Vedlegg	24
1 Mandat	24
2 Handlingsplan 2012-2016	26
3 Regnskap 2015	28

Kapittel 1

Innledning

I august 2015 gikk jeg inn i en ny rolle som Elev- og lærlingombud i Oslo. Rollen har åpnet mange dører og muligheter. Utfordringer har også stått for tur, og det har vært en lærerik høst.

Osloskolen og Utdanningsetaten har gjort inntrykk på meg med sin størrelse og evne til håndtere store antall elever, lærlinger og komplekse situasjoner. Dørene har åpnet seg i mange flotte skolebygg. Jeg har møtt engasjerte elevrådsledere som står på for skolemiljøet til sent på kveld. Jeg har møtt elevråds-kontakter, inspektører og rektorer som har evne til å se enkeltelever og som har en sterk tro på elevdemokrati. Jeg har møtt helsesøstre og psykologer som gjør alt de kan for å hjelpe. Jeg har møtt direktører, veiledere og ansatte som har som mål for sitt arbeid at den enkelte elev og lærling skal fullføre utdanningsløpet og få et best mulig utgangspunkt for voksenlivet. Dette imponerer meg. Takk til alle dere som står på hver dag på det området hvor dere har ansvar!

Denne rapporten handler likevel ikke først og fremst om gladsakene, selv om de utvilsomt er mange. Elever og lærlinger tar nemlig ikke kontakt med ombudet når alt fungerer og kjennes greit. De tar kontakt når de behøver hjelp for å løse en vanskelig situasjon, når de kjenner seg urettferdig behandlet eller når de lurer på om rettighetene deres er ivaretatt eller ikke. Nettopp fordi jeg får inn en del problemsaker, kan essensen av disse gi oss viktig informasjon om hva elever og lærlinger oppfatter som problematisk, og dette kan gi motivasjon til å fortsette positive prosesser og endringer.

Alle henvendelser til ombudet behandles konfidensielt. Likevel har jeg oppsummert trender i henvendelsene og latt elever og lærlinger komme til orde i anonymiserte og generelle sitater. Hvert sitat er basert på mer enn en henvendelse og er derfor nokså typiske. Ubetydelige fakta i sitatene kan også være endret for å sikre full anonymitet.

172 elever, lærlinger og foreldre har tatt kontakt med ombudet i år. Det er en svært liten andel av elev- og lærlingmassen. Likevel gjør vi klokt i å lytte til mindretallet og det de har av erfaringer.

Noe av det elever og lærlinger er opptatt av, er det psykososiale miljøet på skolen og arbeidsplassen. De vil gjerne trives og bli behandlet med respekt. De ønsker å få hjelp og tilrettelegging hvis de sliter psykisk. Fordi såpass mange unge sliter med psykiske problemer i dag, har jeg valgt å fokusere ekstra på dette i årets rapport. Du kan lese mer om dette i kapittel 6.

Oslo, 19.02.2016

Melinda Jørgensen
Elev- og lærlingombud

Elev- og lærlingombudets anbefalinger

Her følger en oppsummering av anbefalingene fra Elev- og lærlingombudet i Oslo. Anbefalingene er gitt med bakgrunn i henvendelser ombudet har fått og erfaringer ombudet har gjort på skolebesøk og i møter med lærlinger. Bakgrunn og begrunnelse for anbefalingene er gitt gjennom rapporten.

Anbefaling om oppstart av elevråd:

Ledelsen og elevrådet lager en plan for valg av nytt elevråd og oppstart av dette før neste skoleår.

Anbefalinger om oppfølging av lærebedrifter:

Politikerne bør vurdere om det er ønskelig med en tettere oppfølging av lærebedriftene og opplæringen de gir sine lærlinger og om det i så fall bør settes av mer ressurser til dette.

Utdanningsetaten fortsetter arbeidet med å tilby kurs til så mange som mulig av de nye lærebedriftene og instruktørene. På sikt bør kursene være obligatoriske for nye lærebedrifter og bør oppdateres jevnlig.

Anbefalinger for et tett samarbeid for et godt skolemiljø:

- Skolens ledelse må prioritere arbeidet for et godt skolemiljø, sette av ressurser og ha en koordinerende funksjon mellom de ulike aktørene som skal bidra til arbeidet.
- Utdanningsetaten fornyer ressurspermen Psykisk helse i OSLOskolene ved behov og følger opp at alle ansatte i Osloskolen kjenner til permen og hvordan den skal brukes.
- Tilby kurs om skolemiljø og psykisk helse for lærere som har behov for det.
- Rektor ser til at psykisk helseplan på den enkelte skole revideres årlig og at tiltakene følges opp.
- Skolens ledelse støtter elevrådet praktisk og økonomisk i å arrangere sosiale arrangementer som kan bedre skolemiljøet.
- Ledelsen og ressursteamet sørger for at terskelen for at lærere melder en sak til ressursteamet er lav.
- Utdanningsetaten informerer lærlingene om at de kan ta kontakt dersom de opplever mobbing.

Anbefaling om et mobbeombud:

Å etablere et mobbeombud for elever i grunnskole og videregående skole med hovedvekt på grunnskolen. Det er nødvendig å avklare grenseoppgangene med Elev- og lærlingombudets mandat. Å vurdere om det bør etableres egne ombud i barnehagen og i voksenopplæringen.

Anbefaling om skolemiljøutvalg i offentlige videregående skoler:

Utdanningsetaten bør påse at skolemiljøutvalg er operativt ved alle skoler innen 1. oktober hvert skoleår.

Anbefaling om skolehelsetjenesten og skolepsykolog:

Ansvarlige politikere bør sikre at elever får god tilgang på helsesøster og skolepsykolog uavhengig av bydel og helseforetak. Elever ved private og offentlige skoler skal ha et like godt helsetilbud. Rektor bør legge til rette for et godt samarbeid med skolehelsetjenesten og skolepsykologen.

Anbefaling om elevtetthet:

Politikerne i Oslo etablerer en maksimal gruppestørrelse på 30 elever i studiespesialiserende programfag. Skolene undersøker om alle elevgrupper har det anbefalte minimums-arealet i sine undervisningsrom.

Anbefaling om rehabilitering av Kirkeveien vgs:

Ansvarlige myndigheter setter av nødvendige ressurser og prioriterer rehabiliteringen av Kirkeveien vgs slik at elevene kan ha et skolebygg i forskriftsmessig og anstendig stand umiddelbart.

Anbefaling om mottak av mindreårige asylsøkere

Ansvarlige myndigheter må dimensjonere tilbudet i videregående opplæring med tanke på at det kommer flere mindreårige asylsøkere til Oslo i 2016. Disse må også sikres et godt psykososialt miljø og muligheten til å integrere seg med øvrige elever.

Anbefaling om innføring av ny fraværsgrense vedtatt av Kunnskapsdepartementet:

For å støtte elevene ved innføring av fraværsgrensen blir det vesentlig å sikre følgende tiltak:

- Skolen følger opp elever som nærmer seg fraværsgrensen
- Elever som har brutt fraværsgrensen får tilbud som gjør at de fortsetter som elever i stedet for å droppe ut
- Styrket skolehelsetjeneste for å kunne støtte elever som sliter med å være på skolen av ulike årsaker

Det er også viktig å sikre at elevene får like muligheter for oppfølging og undervisning uavhengig av hvilken skole de går på og uavhengig av skolens økonomi.

Kapittel 2

Elev- og lærlingsombudsordningen

2.1 Administrativt

Elev- og læringsombudet er ansatt for seks år på åremål og har én stillingsressurs i 100 % stilling. Ombudet har siden januar 2015 leid kontorlokaler av Akershus fylkeskommune i Schweigaardsgate 10. Der sitter også Elev- og lærlingombudet i Akershus. Ombudet har eget budsjett og koststed. Personaloppfølging og økonomisk-administrativ oppfølging, herunder regnskapsføring og budsjettering, ivaretas av bystyrets sekretariat. Ordføreren har oppfølgingsansvar ovenfor ombudet, og har delegert myndigheten for det daglige personalansvaret til direktøren i bystyrets sekretariat i notat av 24. september 2012.

Ombudsordningen er, i henhold til mandatet, uavhengig av politiske og administrative myndigheter.

Anders Gram Giskemo var Elev- og lærlingombud i Oslo i perioden 21.08.2013 til 31.07.2015. Melinda Jørgensen tiltrådte stillingen 24.08.2015.

2.2 Ombudets oppgaver

Elev- og lærlingombudet er ombud for elever på videregående nivå i både friskoler og offentlige skoler. Elev- og lærlingombudet er også ombud for lærlinger i Oslo. Begrepet lærling omfatter i denne rapporten også lære kandidatene.

Ombudet skal informere elever og lærlinger om deres rettigheter og plikter samt kontrollere at rettighetene deres blir ivaretatt. Ombudet skal samarbeide med alle parter i videregående opplæring og fremme elevmedvirkning.

Ombudet skal lære opp og støtte elevråd og elevorganisasjoner. Ombudet skal rapportere til administrative og politiske myndigheter og skal legge fram en årlig rapport for sin virksomhet. For komplett mandat og handlingsplan, se vedlegg.

Kapittel 3

Rapport fra vårhalvåret 2015

Anders Gram Giskemo var Elev- og lærlingombud ut juli 2015. Giskemo rapporterer her om sitt arbeid i perioden januar til juli 2015.

Ombudet har utarbeidet en håndbok for elevrådet og elevrådskontakt. Denne skal være en ressurs for elevrådene og elevkontaktene, slik at de kan forbedre måten elevdemokratiet blir organisert. Håndbøkene bygger på tidligere utgitte håndbøker, og er skrevet sammen med elev- og lærlingombudene i Akershus, Hedmark og Nord-Trøndelag. Håndbøkene er klare til å sendes ut til skolene, slik at de kan benyttes allerede kommende skoleår.

Ombudet har gjennomført en undersøkelse om hvordan elevdemokratiet fungerer ved utvalgte skoler i Oslo. En rapport om temaet ble skrevet i løpet av våren og ble publisert i juli 2015.

Ombudet har avsluttet leieforholdet hos Helse-, Sosial- og Eldreombudet i Lille Grensen 7, og samlokalisert seg med Elev- og lærlingombudet i Akershus. Prosessen ble iverksatt og avsluttet i løpet av januar. Flytting har vært positiv for ombudet, både faglig og sosialt.

Ombudet har deltatt i arbeidsutvalget for Elev- og lærlingombudene i Norge (ELON) denne våren. Denne innebar blant annet planlegging og gjennomføring av en samling i Førde.

Ombudet har arbeidet for å skaffe et mer stabilt og nyttig henvendelsessystem, for å håndtere den stadig økende mengden henvendelser som ombudet mottar.

Ombudet har deltatt på læringsamlinger i regi av Utdanningsetaten, som vanlig.

Ombudet har skrevet og levert årsrapport for 2014 og har fulgt opp innholdet i årsrapporten fra 2014 med Utdanningsetaten. Ombudet opplever at Utdanningsetaten har tatt rapporten på alvor og fulgt opp utfordringene ombudet peker på på en god måte.

Skolebesøk har ombudet nedprioritert denne våren, ettersom planen var å besøke alle til høsten. I den sammenheng har ombudet tatt kontakt med Elevorganisasjonen Oslo, for å gjennomføre besøkene i samarbeid med dem.

Ombudet har også vært involvert i ansettelsesprosessen av det nye elev- og lærlingombudet.

Antallet henvendelse er økende. Ombudet har opplevd enda flere henvendelser denne våren enn tidligere.

Kapittel 4

Utadrettet virksomhet

4.1 Skolebesøk og opplæring av elevråd

Høsten 2015 har alle offentlige skoler og friskoler på videregående nivå fått tilbud om besøk med skolering av elevrådet. Alle skolene har fått tilbud per e-post og telefon. 22 skoler har benyttet seg av dette, og ombudet har gjennomført skolering av elevrådet ved disse skolene:

Bjerke vgs

Bjørnholt skole (vgs)

Blindern vgs

Edvard Munch vgs

Elvebakken vgs

Etterstad vgs

Foss vgs

Hartvig Nissens vgs

Hersleb vgs

Kirkeveien vgs

Kongshavn vgs

Kongsskogen vgs

Kuben vgs

Lambertseter vgs *

Nordvoll vgs

Nydalen vgs *

Oslo Private Gymnas

Oslo handelsgym

Oslo katedralskole

Persbråten vgs

Stovner vgs

WANG Toppidrett OSLO

Skolene merket med * har hatt skolering av elevrådsstyret, ikke elevrådet. På Haukåsen skole og Nordvoll skole er det ikke noe elevråd i år. Ombudet var derfor i kontakt med rektorene og FAU for å tilby innlegg på et foreldremøte som et alternativ. Et besøk hos rektor på Nordvoll skole er gjennomført. Følgende skoler har planlagt besøk, men besøkene er av ulike årsaker utsatt til vinteren 2016: Fyrstikkalleen skole (vgs), Hellerud vgs, Holtet vgs, Oslo by Steinerskole, Ulstrup vgs og Ullern vgs.

Følgende skoler har ikke hatt besøk av ombudet i 2015: Akademiet vgs Oslo, Eikelund vgs, Haukåsen skole, Heltberg Private Gymnas Oslo, Kristelig Gymnasium, Natur vgs, Sonans og Otto Treider Private gymnas.

Alle skolene har fått også fått tilbud om skolering av Elevorganisasjonen. De fleste har benyttet seg av dette tilbudet. Ombudet og Elevorganisasjonen har koordinert sine opplegg og har evaluert elevrådsturneen som vellykket. Vi har fått positive tilbakemeldinger fra elevrådsledere som satte pris på å få informasjon om rettigheter, oppdatert regelverk og tips til elevrådsarbeidet. Elevorganisasjonen og ombudet ønsker å gjennomføre en felles elevrådsturne også kommende høst.

4.2 Samarbeid

Ombudet har jevnlig kontakt og samarbeid med ulike aktører i miljøet rundt videregående opplæring. Fra 2015 vil ombudet særlig trekke frem følgende aktører:

4.2.1 Utdanningsetaten

Ombudet har hatt et godt samarbeid med Utdanningsetaten gjennom kontaktmøter, seminarer, samarbeid rundt enkeltsaker og utvalg. Ombudet har hatt kontaktmøte med Avdeling for fagopplæring, områdedirektør for videregående skoler i Oslo og med inntakskontoret. Ombudet har gitt innspill til Utdanningsetatens arbeidsgruppe om innføring av en fraværsgrense på 10 % fra høsten 2016.

4.2.2 Elev- og lærlinombudene i Norge

Ombudet har hatt et godt samarbeid med andre elev- og lærlingombud i Norge. Ombudene har løpende kontakt og møtes til seminar to ganger i året. Elev- og lærlingombudene i Norge har relansert sin felles nettside, www.elevombudene.no som nå framstår i ny drakt. Siden peker til ombudene i de ulike fylkene.

Som nytt ombud, fikk jeg være med på elevråds-samlinger i tre andre fylker for å lære hvordan andre ombud løser sine oppgaver. Samarbeidet med Elev- og lærlingombudet i Akershus, Andreas Nilsson, har vært spesielt godt i og med at vi er samlokalisert. Nilsson har mer enn fem års erfaring som ombud og har vært til uvurderlig hjelp i de første månedene.

4.2.3 Elevorganisasjonen

Elevorganisasjonens fylkeslag i Oslo under ledelse av Rahman Chaudhry har vært en viktig og nær samarbeidspartner denne høsten. Vi har jobbet tett sammen rundt elevrådsturneen. Ombudet har besøkt flere fylkesstyremøter og har deltatt på Elevrådsløftet og Elevrådskonferansen. Ombudet har også hatt kontakt og samarbeid med medlemmer av Elevorganisasjonens sentralstyre.

4.2.4 Yrkesopplæringsnemnda

Ombudet har deltatt på to møter i Yrkesopplæringsnemnda denne høsten og ser på nemnda som en viktig arena for å utveksle informasjon om lærlingenes opplæringstilbud og vilkår. Ombudet har til nå hatt observatørstatus i nemnda, men har blitt tildelt møterett i kommende fireårsperiode.

4.2.5 Andre samarbeidspartnere

Ombudet har hatt kontaktmøter med følgende aktører: Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Utdanningsforbundet Oslo, Pasient- og brukerombudet i Oslo og Akershus / Sosial- og Eldreombudet i Oslo, Barneombudet og Elevmedvirkningsnettverket bestående av Barneombudet, Foreldreutvalget for grunnopplæringen, Redd Barna, UngOrg, Voksne for barn, Elevorganisasjonen og UNICEF.

Ombudet har vært deltaker på Trygg lærings konferanse og veileder på Global Dignity Day.

4.3 Læringsamlinger

Ombudet deltar på Utdanningsetatens samlinger for førsteårslæringer. På samlingene orienterer ombudet om rettigheter og plikter lærlingene har mens de er under opplæring i bedrift. Ombudet får en rekke spørsmål underveis og i etterkant av slike samlinger. Lærlingene er opptatt av krav til opplæringen de skal få, omfang og kvalitet på veiledningen, psykososiale arbeidsforhold og øvrige arbeidsbetingelser. Ombudet har også deltatt på samling på et opplæringskontor som tok initiativ til det.

4.4 Nettressurser

Ombudets viktigste informasjonskanal er nettsiden www.elevombud.no. Siden kommer raskt opp som treff i ulike søkemotorer, og mange av henvendelsene kommer til ombudet på denne måten. Nettsiden hadde 69 941 besøk i 2015, mot om lag 60 000 året før. Nettsiden er mobiltilpasset og har omfattende informasjon om elever og lærlingers rettigheter samt kontaktskjema for at elevene og lærlingene enkelt skal kunne kontakte ombudet. Ombudet har hatt en mindre gjennomgang av nettsiden i 2015 og planlegger en større gjennomgang i 2016.

Ombudet er på Twitter, twitter.com/elevombud_oslo, og Facebook, www.facebook.com/elevombud.oslo/ og har trappet opp aktiviteten her i løpet av høsten. Blant annet hadde ombudet en enkel julekalender på Facebook der elevene og lærlingene fikk en rettighet hver dag.

4.5 Distribusjon av årsrapporten

Årsmeldingen blir distribuert til ledelsen, kontaktlærer for elevrådet og elevrådet ved de videregående skolene i Oslo. I tillegg distribueres den til Utdanningsetaten, Byrådsavdeling for oppvekst og kunnskap, Elevorganisasjonen, Utdanningsforbundet i Oslo, Barneombudet, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Ung.no (Bufdir), UngOrg, Elev- og lærlingombudene i Norge og øvrige interesserte. Den blir også å finne på ombudets nettside www.elevombud.no

Kapittel 5

Elevmedvirkning

Noen tall har kommet fra Elevundersøkelsen 2015. Tallene er ikke delt opp på trinn ennå, så tallene inkluderer data fra grunnskolen. Tall fra Oslo når det gjelder elevmedvirkning:

Legger lærerne til rette for at dere elever kan delta i elevrådsarbeid og annet arbeid som tillitsvalgt? «I svært stor grad» og «i stor grad»: 67,5 %. Tilsvarende tall fra 2014 er 65,9 %.

Hører skolen på elevenes forslag? «Svært ofte eller alltid» og «ofte»: 2015: 49,5 % og 2014: 48,2 %.

Er dere elever med på å foreslå hvordan dere skal arbeide med fagene? «I alle eller de fleste fag» og «I mange fag»: 2015: 40,1 % og 2014: 38,8 %.

Tallene viser en liten, positiv utvikling fra 2014-2015, noe som er gode nyheter med tanke på elevmedvirkning i Osloskolen. Vi ser at det er størst forbedringspotensialet i det at elevene blir hørt med sine forslag på skolen og at de får innflytelse på vurdering og valg av undervisningsmetoder i klasserommet.

Etter ombudets erfaring har alle skolene på videregående nivå i Oslo fungerende elevråd, med unntak av spesialskolene Haukåsen og Nordvoll. Ombudet erfarer at støtte fra skolens ledelse er en avgjørende faktor for hvor godt elevrådet fungerer. En godt egnet elevrådsleder kan også utrette mye.

Følgende faktorer har ombudet erfart har positiv effekt for kvaliteten på elevrådsarbeidet:

- Elevrådet får hjelp av elevrådskontakten eller en i ledelsen til å komme i gang om høsten
- Elevrådet bruker god tid på å velge en egnet elevrådsleder
- Skolen setter av tid til skolering av elevrådet
- Rektor engasjerer seg i elevrådet, kommer på elevrådsmøter og har jevnlig dialog med elevrådsleder
- Ledelsen støtter elevrådets initiativ og samarbeider med elevrådet i gjennomføringen av ulike saker og arrangementer
- Elevrådet får tilstrekkelig med tid til elevrådsmøter og elevrådsarbeid
- Elevrådet disponerer midler til ulike arrangementer
- Tillitselevnene møter opp på elevrådsmøtene og tar ansvar

Ombudet anbefaler:

Ledelsen og elevrådet lager en plan for valg av nytt elevråd og oppstart av dette før neste skoleår.

Kapittel 6

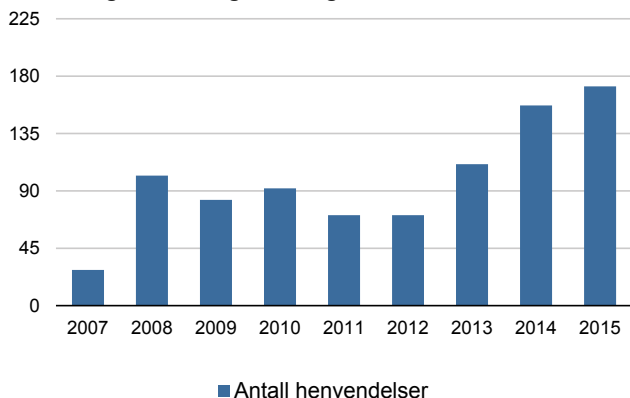
Henverdeler

6.1 Oversikt over henvendelser

Ombudet har mottatt omkring 172 nye henvendelser i hele 2015, noe som viser en liten økning fra fjoråret. De fleste henvendelsene kan besvares med informasjon eller veiledning på telefon eller e-post, mens et fåtall henvendelser krever omfattende korrespondanse og møtevirksomhet. Spørsmål ombudet har besvart i møte med elevråd og lærlinger er ikke inkludert i statistikken. Omtrent halvparten av henvendelsene kommer per telefon, og den andre halvparten kommer på e-post.

Fordelingen mellom ulike grupper av rapportører

Figur 6.1: Årlig utvikling i antall henvendelser

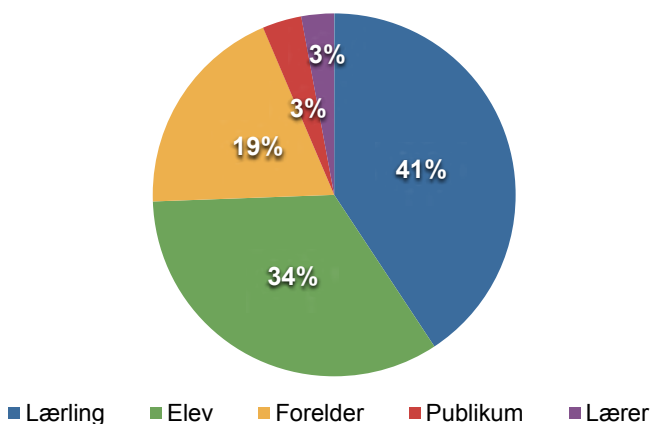
er nokså lik fjoråret. Lærlingene er den største gruppen av rapportører. Lærlingene utgjør ca. 1/6 av de ca. 18 000 som går på videregående eller er lærlinger i Oslo. Likevel står de for 41 % av henvendelsene.

De er dermed kraftig overrepresentert sett i forhold til gruppestørrelsen. Årsaken kan være at lærlingene opplever at de er mer overlatt til seg selv og har færre rundt seg å spørre enn da de var elever. I en del bedrifter er det kun en lærling. Noen lærlinger får bistand av en arbeidstakerorganisasjon, men svært mange står uten medlemskap i en fagforening. Kan hende kjenner lærlingene i større grad til ombudet fordi alle lærlinger blir invitert til informasjonsmøte ved Utdanningsetaten hvor ombudet deltar, og Utdanningsetatens ansatte ofte henviser til Elev- og lærlingombudet.

Foreldrene til elevene og lærlingene er også en aktiv gruppe. I noen tilfeller tar foreldrene kontakt med ombudet fordi eleven eller lærlingen er for syk eller nedbrutt til selv å føre sin egen sak. Foreldre til elever og lærlinger over 18 år kan drøfte en sak med ombudet på generelt grunnlag. Dersom ombudet skal gå inn i slike saker, må foreldrene ha skriftlig fullmakt fra den myndige eleven eller lærlingen.

Med tanke på at det er ca. 15 000 elever i Oslo kommune, er det lite med 58 henvendelser fra elever. Det kan godt være at de fleste elever opplever at sine rettigheter er godt ivaretatt i Osloskolen. Det kan også være at svært mange elever ikke vet at det finnes et Elev- og lærlingombud i Oslo. Ombudet planlegger derfor å trappe opp informasjonsarbeidet overfor elevene det kommende året.

Figur 6.2: Henvendelser etter rapportører

Tabell 6.1: Henvendelser etter kategori

Kategori	Antall
Arbeidsrett totalt	42
Ansettelsesforhold	11
Arbeidstid, lønn og feriepenger	25
Medbestemmelse	0
Oppsigelse/ permittering	6
Opplæringsrett totalt	115
Arbeidsmiljø	16
Disiplinærforhold	1
Fraværsproblematikk	8
Inntak	10
Kvaliteten på opplæringen	19
Læreplass	10
Elevdemokrati	1
Spesielle behov	6
Utstyr og egenbetaling	12
Rådgivningstjenesten	2
Vurdering	28
Øvrige områder totalt	15
Totalt	172

6.2 Hva er lærlingene opp-tatt av i sine henvendelser?

Ombudet har fått henvendelser fra noen lærlinger som lurer på om opplæringen de får er av god nok kvalitet. De føler seg ikke sikre på at det de lærer i bedriften er nok til at de kan bestå fag- og svenneprøven. Noen mener de ser lite til veilederen sin og at de er mye alene på jobb. Enkelte opplever at de blir sendt på omfattende individuelle arbeidsoppdrag tidlig i læretiden. Andre har ensformige eller irrelevante oppgaver, for eksempel gå ut med søppel eller vaske lokaler hver dag. Noen trenger å få satt av tid i løpet av arbeidsuken til å lese faglitteratur og skrive obligatoriske oppgaver som veilederen eller opplæringskontoret legger opp til.

Ombudet er bekymret for om enkelte lærlinger får lært det de skal etter kompetansemålene i læreplanen. Noen lærlinger forteller at lærebedriften ikke har et bevisst forhold til at de faktisk driver opplæring av lærlingene. Eksempler kan være at ingen forholder seg aktivt til den interne planen for opplæringen, at det er uklart hvem som har ansvar for lærlingen eller at de setter lærlingen til samme typer oppgaver i lange perioder uten å være bevisst de ulike fagområdene lærlingen skal sette seg inn i. På samlinger for førsteårslærlinger er det om lag halvparten av lærlingene som sier at de har en intern plan for opplæringen. Det betyr ikke nødvendigvis at bedriften ikke har en slik plan for de resterende lærlingene, men at den kanskje ikke er tilpasset og gjort tilgjengelig for den aktuelle lærlingen.

Andre lærlinger forteller om dårlige psykososiale forhold på jobb. Det kan være dårlig relasjon til leder/veileder, mobbing, lav moral blant de ansatte eller et høyt stressnivå. I mange tilfeller er dette lærlingens første jobb, og de føler seg usikre på hvordan de skal håndtere uoverensstemmelser og ukultur på arbeidsplassen. Noen lærlinger rapporterer om at vanskelige forhold på arbeidsplassen har ført til at de føler seg deprimeret.

At alle arbeidstakere må trå til litt ekstra når noe uforutsett skjer på en arbeidsplass er naturlig. Men dersom en lærling systematisk brukes som vikar for øvrige ansatte som er borte, vil det kunne gå utover lærlingen. Grunnen er at lærlingen gjerne ender opp med å jobbe alene og går glipp av muligheten til å få tilbakemeldinger og til å spørre noen underveis. Det er ikke regulert i regelverket hvor mye en lærling kan jobbe alene eller hvor mye veiledning lærlingen skal ha som et minimum. Her er det altså rom for både skjønn og variasjoner. Men lærlingen skal alltid ha hatt tilstrekkelig med opplæring og veiledning til at det er mulig å nå kompetansemå-

lene i den gjeldende læreplanen ved slutten av læretiden.

Enten det gjelder manglende opplæring eller dårlige psykososiale forhold er lærlingene forsiktige med å ta dette opp med sin leder eller Utdanningsetaten. I flere saker har ombudet foreslått for lærlingen å ta saken videre uten at lærlingen ønsker dette av frykt for konsekvensene.

Ombudet er kjent med at Utdanningsetaten besøker nye lærebedrifter, følger opp årlige rapporter fra lærebedriftene og følger spesielt opp bedrifter som rapporterer om avvik i opplæringen eller som har mye frafall eller høy strykpersent. Utdanningsetaten følger også opp forespørslene de får fra lærlingene eller Elev- og lærlingombudet og når dermed langt med begrensede ressurser. Utdanningsetaten tilbyr frivillige instruktørkurs til dem som veileder lærlingene i bedriftene. Ombudet tror lærlingenes rettigheter kan bli enda bedre ivaretatt dersom alle lærebedriftene og lærlingene får årlig besøk av Utdanningsetaten og om bedriftene rapporterer til Utdanningsetaten hvert halve år om hvordan de følger opp lærlingene sine. Videre bør instruktørkurs på sikt bli obligatoriske for alle veiledere. Disse tiltakene kan komme til å kreve flere ressurser.

Ombudet er klar over at det er utfordrende å få tilstrekkelig med lærebedrifter i en del fag. Likevel er det ikke alle bedrifter som er skikket til å ha lærling, og en vanskelig læretid kan prege lærlingen på sikt.

Ombudet anbefaler:

Politikerne bør vurdere om det er ønskelig med en tettere oppfølging av lærebedriftene og opplæringen de gir sine lærlinger og om det i så fall bør settes av mer ressurser til dette.

Utdanningsetaten fortsetter arbeidet med å tilby kurs til så mange som mulig av de nye lærebedriftene og instruktørene. På sikt bør kursene være obligatoriske for nye lærebedrifter og bør oppdateres jevnlig.

6.3. Hva er elevene opptatt av i sine henvendelser?

Som tabell 6.1 ovenfor viser, er elevene opptatt av svært ulike problemstillinger når de tar kontakt med ombudet. Flere har skrevet om ordensreglementet og hvor grensene skal gå for håndheving av ulike re-

gler og for skolens bruk av sanksjoner. De er opptatt av rettferdig behandling, særlig ved vurderinger. Noen har spørsmål rundt skolens rutiner for å sende varsel om at de kan få «ikke vurdert» i et fag. De har også søkt bistand i hvordan de går fram for å klage på standpunkt karakterer og eksamens karakterer.

Elevene er svært opptatt av lærerne sine og ønsker seg faglig dyktige lærere som ser den enkelte, har positive forventninger og som kommuniserer på godt norsk. Enkelte elever opplever at læreren ikke når dem med sine undervisningsmetoder, språkbruk eller kommunikasjonsform. Noen nevner at lærerens manglende norskerferdigheter er en barriere.

I etterkant av skolebesøk har det også kommet inn spørsmål om luftkvalitet og rømningsveier. Ombudet har også fått spørsmål om arealkrav i klasserom og klageadgangen på fysisk skolemiljø.

6.4 Henvendelser om psykososialt miljø og psykisk helse

18 av henvendelsene fra 2014 er relatert til psykisk helse og dårlig psykososialt miljø. 8 av disse var fra lærlinger eller lærlingenes foreldre.

Noen av henvendelsene kommer fra elever og lærlinger som er alvorlig psykisk syke og som har hatt avbrudd i utdanningsløpet. De ønsker gjerne bistand i forbindelse med at de igjen søker skoleplass eller lære-plass og trenger tilrettelegging der. Andre henvendelser kommer fra elever og lærlinger som opplever mobbing eller trakassering på skolen eller på lærestedet og som etterhvert opplever at de er deprimerte eller nedbrutt psykisk. Ekstra nedbrytende opplever ungdommen det når de opplever at det er veilederen eller læreren som er mobber. At eleven eller lærlingen opplever seg dårlig behandlet har gått igjen i en del saker.

Elevene og lærlingene skriver sjeldent om psykisk helse eller psykososialt miljø alene i sine henvendelser. Henvendelsen kan gjelde rett til skoleplass, tilrettelegging i lærebedriften, tilpasset undervisning eller arbeidsforhold generelt. Så nevnes psykisk helse som et tilleggspørsmål eller som en konsekvens av andre problemer.

I 5 av 18 henvendelser rapporterer eleven eller lærlingen om at de opplever å ha blitt mobbet eller trakassert.

Kapittel 7

Psykososialt miljø og psykiske plager

Elevene og lærlingene i Oslo kommune trives i stor grad, og rettighetene deres er godt ivaretatt i svært mange tilfeller. Elevundersøkelsen fra 2015 viser at 89,5 % av elevene i grunnskole og videregående skole oppleve at de trives godt eller svært godt på skolen. Dette er omtrent uendret fra 2014 hvor 90 % av elevene sa det samme. I Lærlingundersøkelsen 2014-2015 kommer det også fram at den store majoriteten av lærlinger trives på lærestedet sitt (4,3 poeng av maksimalt 5). Likevel er psykiske plager et økende problem for ungdom i Oslo.

7.1 Et godt psykososialt miljø forebygger både mobbing og psykiske plager

I om lag 10 % av henvendelsene til Elev- og lærlingombudet har eleven eller lærlingen det er snakk om psykiske plager eller store problemer med det psykososiale miljøet. Ung i Oslo 2015¹ er en undersøkelse der 24 000 unge informanter i Oslo har deltatt. Undersøkelsen viser at en økende andel av elevene i videregående har psykiske plager. Tendensen er at problemene øker med alderen og at jenter er mer utsatt enn gutter.

IVG3 rapporterer 12 % av guttene og så mye som 30 % av jentene om depressive symptomer. I 2006 var tilsvarende tall 11 % av guttene og 17 % av jentene. Økningen ser altså ut til å ha skjedd først og fremst hos jentene.

Elevundersøkelsen 2015 viser at 4,6 % av elevene opplever seg mobbet to ganger i måneden eller oftere. Her er «useriøse svar» ikke utelatt, og tallet inkluderer svar fra grunnskolen. Tilsvarende tall for 2014 var 4,7 %. I elevundersøkelsen 2014 var det 1,2 % av elevene på videregående i Oslo som opplevde seg mobbet to ganger i måneden eller oftere. Her er «useriøse svar» antakelig utelatt. Tilsvarende tall for 2015 er ennå ikke publisert.

Fordi psykisk helse er et viktig tema for ungdom under videregående opplæring, og fordi Oslo har økende utfordringer på dette området, har ombudet besøkt ulike instanser for å lære mer om hva vi kan gjøre for å forebygge psykiske problemer og best hjelpe dem som blir rammet. Ombudet har hatt møter med følgende instanser i desember 2015 og januar 2016 med tema psykisk helse i skolen:

1 Ung i Oslo av Patrick Lie Andersen og Anders Bakken ved NOVA, Velferdsforskningsinstituttet og Høgskolen i Oslo og Akershus

- Skolehelsetjenesten ved Lambertseter vgs
- Skolehelsetjenesten ved Nydalen vgs
- Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP Vest)
- Helseetaten ved Kristin Olaisen
- Mental Helse Ungdom
- Elever og rektor ved Kongsskogen vgs

Avsnittene nedenfor er skrevet med bakgrunn i erfaringene jeg har samlet i disse besøkene, samt i arbeidet med elevrådene gjennom høsten.

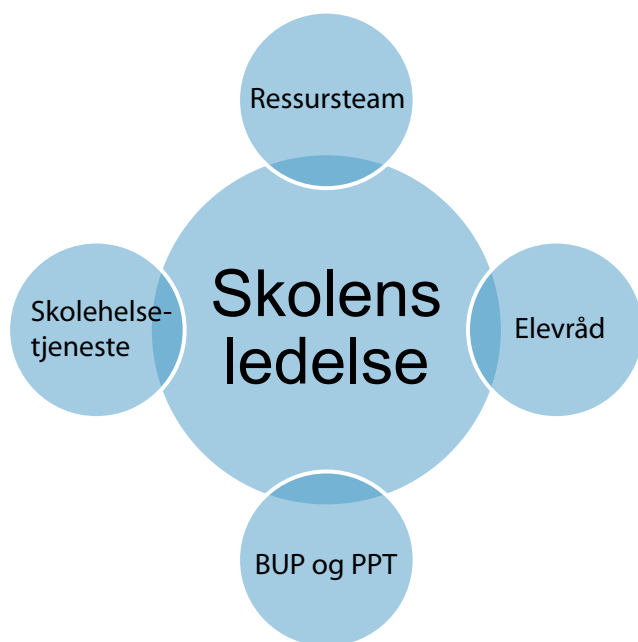
7.2 Å bygge det gode skolemiljøet i samarbeid

Skolen har ansvar for å bygge et godt skolemiljø hvor elever trives og opplever tilhørighet og trygghet, jf. opplæringsloven kapittel 9a. Her har skolens ledelse og lærere et særlig stort ansvar. Elevrådet og skolemiljøutvalget skal også jobbe for et godt skolemiljø. Skolehelsetjenesten har et ansvar for å samarbeide med alle på skolen om å skape et godt lærings- og arbeidsmiljø med hensyn til helse, trivsel og sikkerhet, jf. forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Arbeidet for et godt skolemiljø er så viktig fordi det kan forebygge mobbing, redusere forekomsten av psykiske plager og attpåtil øke fullføringsprosenten. Også rekruttering til ekstreme miljøer og radikaliseringsarbeid kan forebygges ved at unge opplever at de har en tilhørighet og et godt psykososialt miljø.

Fordi det er mange aktører som skal bidra til det viktige arbeidet for skolemiljøet, mener ombudet at skolens ledelse må ta ansvar for å sette dette arbeidet på dagsordenen, prioritere ressurser til dette og koordinere arbeidet mellom de ulike aktørene. Det er også viktig med kontinuitet blant de involverte fagpersonene.

Figur 7.1 Skolens ledelse koordinerer arbeidet med et godt skolemiljø

Det er viktig å sette av tid og ressurser til tiltak som gjelder hele skolen eller en hel skoleklasse. Slike tiltak på systemnivå er svært effektive når det gjelder å forebygge problemer på sikt. Skolens rådgivere, Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), Skolehelsetjenesten og Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) er ressurspersoner som kan bidra til gode tiltak og økt kunnskap for hele skolen. Spesialskolene, som for eksempel Kongsskogen, sitter på omfattende kunnskap som med hell kan utnyttes.

«Et godt klassemiljø er kjempeviktig. Vi må jobbe for fellesskapsfølelse, hjelpe hverandre og dytte hverandre i riktig retning. Da blir det lettere å møte opp på skolen også.» Elev

For å få til et godt samarbeid, er det viktig at de ulike aktørene får tid til å samarbeide. For eksempel bør skolens rådgivere møte skolehelsetjenesten, PPT og BUP i faste og hyppige møter. Noen har hatt positiv erfaring med å ha spesialistene med hver uke. På den måten blir elever man er bekymret for tatt hånd om på et tidlig tidspunkt, og et alvorlig sykdomsforløp kan forebygges.

«Når jeg får henvist en elev til BUP gjennom fastlege, har eleven ofte hatt symptomer i lang tid og tilstanden har satt seg. Når jeg er på skolen hver uke, kan jeg i samarbeid med lærerne fange opp elever mye tidligere og kan starte samtaler med en gang. I de tilfellene hvor jeg kommer raskt i gang med samtaler, blir eleven raskt bedre.» Psykolog

For at elever skal bruke skolehelsetjenesten, skolepsykologen og rådgiverne, er det viktig at tjenestene er tilgjengelige, at de har ledig kapasitet og at rommene er enkle å nå. Elevrådene ønsker seg en tilgjengelig helsesøster og god tilgang på skolepsykolog.

«I begynnelsen ga skolen oss et rom nederst i kjelleren. Få elever fant veien dit» Ansatt i skolehelsetjenesten

Det kan også være en god ide at rådgivere, skolehelsetjenesten og BUP sitter samlet slik at det er enkelt å samarbeide og få hjelp i en utfordrende sak.

Ombudet har fått inntrykk av at de fleste elevrådene er svært opptatt av å bidra til å skape trivsel og et godt psykososialt miljø. De fleste elevrådene arrangerer sosiale sammenkomster som ball, temadager, turneringer, hygge i lunsjpausen eller temauker. Selv mener de dette er viktige faktorer for å skape trivsel på skolen ved at man kan gjøre noe morsomt sammen utover vanlig skolearbeid, bli kjent med elever fra andre grupper og senke skuldrene i en stresset hverdag. Flere av elevrådene opplever at elever i liten grad kjenner elever fra andre grupper, og de påpeker at dette kan skape fremmedgjøring og kanskje også nedvurdering av andre elevgrupper. Flere elevråd har prosjekter nettopp for å forebygge dette. Ombudet har støttet elevrådene i disse planene og pekt på at elevrådet kan spille en viktig rolle for å skape et godt psykososialt miljø både på skolenivå, men også på klassenivå ved at tillitsevenen tar ansvar i sin klasse.

Ombudet vil også rette en honnør til Utdanningstaten og Elevorganisasjonen for at de fokuserte på godt skolemiljø og elevrådets rolle på en flott måte på Elevrådskonferansen høsten 2015.

7.3 Tiltak rundt den enkelte elev

I tillegg til at alle tilgjengelige ressurser på skolen bidrar til å bygge et godt skolemiljø, har den enkelte elev rettigheter som må bli ivare tatt når noe er galt. Her er det viktig at skolen har en nær dialog med skolehelsetjenesten, PPT, BUP og eventuelt de foresatte. Hovedspørsmålet bør være: Hvordan kan vi legge til rette for at eleven kjenner seg trygg og opplever mestring?

Eksempler på individuelle tiltak kan være:

- Legge til rette for undervisningsformer som passer til eleven, jf. rett til tilpasset opplæring etter opplæringsloven § 1-3
- Redusere press
- Sette realistiske mål
- Tilpasse vurderingssituasjoner ved f. eks. å slippe prøver i en dårlig periode eller å gjøre muntlige presentasjoner foran klassen om til en fagsamtale med læreren.
- Tilrettelegging på heldagsprøver og eksamen, jf. forskrift til opplæringslova § 3-32
- Samtaler med kontaktlærer, helsesøster og skolepsykolog

For at elever som sliter med psykiske problemer skal bli oppdaget raskt og få hjelp tidlig, er det viktig at lærere vet litt om ulike problemer og hvordan de kan vise seg: depresjon, spiseforstyrrelser, angst, panikkanfall, selvskading, traumer og psykose. Det er også lurt at elevene vet noe om hva psykiske lidelser er og hvordan man kan oppføre seg mot dem som rammes.

«Jeg fikk mitt første panikkanfall da jeg var på ekskursjon med klassen. Verken læreren eller jeg forsto hva som foregikk. «Nå må du skjerpe deg, ellers får du bare dra hjem,» var beskjeden jeg fikk.» Elev

Både spesialister og elever peker på kontaktlæreren som en svært viktig person når elever opplever mindre eller større psykiske problemer. Det at læreren følger med og tar en prat om en elev plutselig har mye fravær, sliter med å levere skolearbeid eller har et fall i karakterer kan bety mye. Det er viktig at læreren ser enkelteleven og spør hvordan eleven har det og ikke kun er opptatt av faglige resultater. Læreren bør enkelt kunne melde bekymring for en elev i ressursteamet slik at læreren kan få råd og eleven kan få den hjelpen som behøves.

Terskelen for å melde bekymring bør være lav, så kan heller ressursteamet med skolehelsetjenesten og BUP vurdere alvorlighetsgraden i saken.

«Ute på skolen møter jeg enkelte elever som går med alvorlige, ubehandlede lidelser som for eksempel psykoser. Eleven selv mangler begreper for hva han eller hun opplever. Det er viktig at disse elevene blir fanget opp slik at de får hjelp.» Psykolog

Skolen har som hovedutfordring å møte alle elevene med sine ulike forutsetninger og skape et miljø hvor alle kan bli sett og trives og de syke få rom til å leges. Følgende faktorer kan være med på å avgjøre om skolen får til dette:

- Elevene ser hverandre og respekterer hverandres grenser
- Læreren ser elevene og møter dem på deres skolerelaterte behov
- Ressursteamet støtter og rådgir lærere og deler av sin kompetanse til alle på skolen
- Skolehelsetjenesten kommer raskt inn i aktuelle saker
- Skolepsykolog er aktiv i samarbeidet med ressursteamet og skolehelsetjenesten
- Skoleledelsen signaliserer med sine prioriteringer og avgjørelser at person alltid er viktigere enn prestasjon og toner ned et eventuelt «eliteskole-stempel»
- BUP og Distriktpsikiatrisk senter (DPS) er der for dem som behøver mer hjelp.

Spørsmål til diskusjon:

1. Hvilke typer grupper har vi av sårbare elever?
2. Hvilke behov for støtte kan elevene ha?
3. Hvilke tiltak har vi mulighet til å sette inn for elever som sliter?
4. Hvor store klasser er forsvarlig å ha med tanke på at hver enkelt skal oppleve tilhørighet?
5. Har vi funksjonelle rutiner for samarbeid mellom lærer, rådgiver, skolehelsetjeneste, PPT og BUP?
6. Hvordan kan vi utnytte kompetansen i skolehelsetjenesten, PPT og BUP/DPS i et forebyggende arbeid på skole- og klassenivå?
7. Opplever lærerne at de har tilstrekkelig med kompetanse om psykiske problemer og lidelser?
8. Hvordan kan vi trekke elevrådet og elevene inn i arbeidet for å skape et godt psykososialt miljø?

Utdanningsetaten, bydelene og BUP gjør allerede mye viktig og riktig i arbeidet med psykisk helse i Oslo skolen. En betydelig ekspertise står til rådighet for Oslos elever. Ombudet vil trekke fram som spesielt positivt ressurspermen *Psykisk helse i OSLOskolene* fra 2010 og det at hver skole skal ha en psykisk helseplan. *Psykisk helse i OSLOskolene* finnes også i en kortere utgave rettet mot lærere. Dette kan danne grunnlag for videre arbeid på et viktig felt framover.

Noen har en diagnose allerede før de blir elever i videregående. Andre har kan hende med seg en sårbarhet og kan få psykiske problemer underveis dersom de blir utsatt for press eller dårlig behandling. Andre har god psykisk helse, men er likevel avhengig av et godt psykososialt miljø for å utvikle seg optimalt. Et godt psykososialt miljø vil forebygge både mobbing og psykiske plager og er en sikker investering både med tanke på den enkelte unges utvikling og samfunnsøkonomiske besparelser i det lange løp.

Ombudet anbefaler:

- ***Skolens ledelse må prioritere arbeidet for et godt skolemiljø, sette av ressurser og ha en koordinerende funksjon mellom de ulike aktørene som skal bidra til arbeidet.***
- ***Utdanningsetaten fornyer ressurspermen *Psykisk helse i OSLOskolene* ved behov og følger opp at alle ansatte i Oslo skolen kjenner til permen og hvordan den skal brukes.***
- ***Tilby kurs om skolemiljø og psykisk helse for lærere som har behov for det.***
- ***Rektor ser til at psykisk helseplan på den enkelte skole revideres årlig og at tiltakene følges opp.***
- ***Skolens ledelse støtter elevrådet praktisk og økonomisk i å arrangere sosiale arrangementer som kan bedre skolemiljøet.***
- ***Ledelsen og ressursteamet sørger for at terskelen for at lærere melder en sak til ressursteamet er lav.***
- ***Utdanningsetaten informerer lærlingene om at de kan ta kontakt dersom de opplever mobbing på arbeidsplassen.***

Kapittel 8

Andre saker

8.1 Mobbeombud

Byråden for oppvekst og kunnskap, Tone Tellevik Dahl, har nylig uttalt et ønske om å opprette et mobbeombud i Oslo. Elev- og lærlingombudet er positiv til å styrke ressursene brukt på ombudsordninger for elever og lærlinger. Per i dag er ikke elever i grunnskolen omfattet av noen ombudsordning. I Oslo har vi en unik mulighet til å samarbeide tettere rundt det psykososiale miljøet i grunnskolen og i videregående opplæring i og med at hele skoleløpet ligger under samme politiske styre og etat, i motsetning til landets øvrige fylker. Vi har derfor mulighet til å tenke helhetlig rundt dette. Elev- og lærlingombudet er derfor positiv til opprettelsen av et Mobbeombud og vil påpeke at det er viktig å legge til rette for et samarbeid og tenke helhetlig rundt mandatene til Elev- og lærlingombudet og Mobbeombudet.

Disse står uten ombudsordning per i dag, etter det ombudet erfarer:

- Barn i barnehage
- Elever i grunnskolen
- Elever i internasjonale privatskoler godkjent etter opplæringslova § 3-11
- Elever i voksenopplæringen, inkludert «Diverse skoler» etter Voksenopplæringsloven kap. 4
- Studenter på private og offentlige fagskoler
- Studenter på høyere nivå på andre studiesteder enn Universitetet i Oslo og Høgskolen i Oslo og Akershus

Ombudet har fått henvendelser fra foreldre til barn i grunnskolen, elever i internasjonale skoler godkjent etter opplæringslova og studenter på fagskolen, men har ikke hatt anledning til å gå nærmere inn i disse sakene fordi det per dags dato er utenfor ombudets mandat.

Ombudet anbefaler:

Å etablere et mobbeombud for elever i grunnskole og videregående skole med hovedvekt på grunnskolen. Det er nødvendig å avklare grenseoppgangene med Elev- og lærlingombudets mandat. Å vurdere om det bør etableres egne ombud i barnehagen og i voksenopplæringen.

8.2 Skolemiljøutvalg

Skolemiljøutvalget skal jobbe for et godt skolemiljø på skolen. Skolemiljøutvalget har representanter fra de ansatte, skolens ledelse, kommunen og elevene, og elevene skal være i flertall, jf. opplæringslova § 11-5a. På elevrådsturneen i september-november var det flere elevråd som opplyste om at skolemiljøutvalget ikke var på plass på deres skole. En skole uttrykte at de skulle prøve å få på plass et skolemiljøutvalg etter jul. For offentlige skoler er det lovpålagt å ha et skolemiljøutvalg, og skolene kan dermed ikke velge dette bort eller utsette dette til neste termin. Merk at det ikke er krav om skolemiljøutvalg for skoler godkjent etter friskolelova.

Ombudet anbefaler:

Utdanningsetaten bør påse at skolemiljøutvalg er operativt ved alle skoler innen 1. oktober hvert skoleår.

8.3 Skolehelsetjeneste og tilgang på psykolog

Ombudet har fått inntrykk av at det er variasjoner mellom bydelene i hvor stor grad elevene har tilgang på helsesøster på skolen. Det varierer også i hvilken grad de ulike helseforetakene ønsker å plassere psykologer fra BUP eller DPS ute på skolene. Psykologer ser ut til å være tilgjengelige i mindre grad på private skoler. Dette skaper store forskjeller i helsetilbudet til elevgrupper.

Ombudet anbefaler:

Ansvarlige politikere bør sikre at elever får god tilgang på helsesøster og skolepsykolog uavhengig av bydel og helseforetak. Elever ved private og offentlige skoler skal ha et like godt helsetilbud. Rektor bør legge til rette for et godt samarbeid med skolehelsetjenesten og skolepsykologen.

8.4 Elevtetthet

Etter Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler har elever krav på minst 2 kvadratmeter per elev i klasserommet. Elev- og lærlingombudet mener at det bør undersøkes nærmere om dette kravet er oppfylt i alle klasserom. Ombudet kjenner til at det er klasser på 33-34 elever i Osloskolen, og mange klasserom er tilpasset et delingstall på 30 elever etter tidligere regelverk.

Store klasser gjør det vanskelig å se hvordan den enkelte elev har det psykososialt og gi individuell vurdering. Det å forebygge og oppdage mobbing og psykiske problemer kan avhenge av at en lærer har kapasitet til å følge elevene opp tett. Fulle klasser og mangelfull oppfølging kan også påvirke fullføringsgraden negativt ved at elevene føler at det ikke er rom for en.

Utdanningsforbundet ønsker en lovfestet minstenorm for lærertetthet, <http://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/Vi-mener/Larertetthet/og-Elevorganisasjonen-Oslo> ønsker en maksimal klassestørrelse på 20 elever. Ombudet mener at klassestørrelsen kan være avgjørende for om elevene får oppfylt sine rettigheter og anbefaler å redusere klassestørrelsen trinnvis i årene som kommer. I første omgang foreslår ombudet en maksimal klassestørrelse på 30 elever.

Ombudet anbefaler:

Politikerne i Oslo etablerer en maksimal gruppestørrelse på 30 elever i studiespesialisierende programfag. Skolene undersøker om alle elevgrupper har det anbefalte minimums-arealet i sine undervisningsrom.

8.5 Fysisk skolemiljø på Kirkeveien vgs

Undervisningsbygg har fått ansvar for drift av bygget til Kirkeveien vgs høsten 2015 etter en lengre periode med leiekontrakter. Bygget er vernet, men det mangler mye på nødvendig vedlikehold, noe både Undervisningsbygg og Utdanningsetaten er kjent med. Rommene i andre etasje mangler godkjente rømningsveier og er derfor stengt for elever. Det er også vannskader i taket og manglende ventilasjon i bygget som helhet. Toaletter og overflater i bygget virker gjennomgående slitt. Ombudet er bekymret for om elevene har et godt fysisk skolemiljø, slik de har krav på.

Ombudet anbefaler:

Ansvarlige myndigheter setter av nødvendige ressurser og prioriterer rehabiliteringen av Kirkeveien vgs slik at elevene kan ha et skolebygg i forskriftsmessig og anstendig stand umiddelbart.

8.6 Mindreårige asylsøkere

Det kommer flere mindreårige asylsøkere til landet, og en del av disse vil bosettes i Oslo. Når de har grunnskole fra hjemlandet, er under 18 år og det er sannsynlig at de skal være i Norge i mer enn tre måneder, har de etter søknad rett til videregående opplæring. Egne ordninger finnes for asylsøkere som ikke har bestått grunnskolen.

Vi får etter alt å dømme et økt elevtall i videregående opplæring i Oslo. Det er viktig at ansvarlige myndigheter tidlig dimensjonerer tilbudet for dette slik at alle får undervisningen de har krav på. Det er også viktig at asylsøkerne får hjelp til å håndtere eventuelle traumer og mulighet til å integrere seg raskt med de øvrige elevene i Osloskolen slik at et godt psykososialt miljø også sikres denne gruppen elever.

Ombudet anbefaler:

Ansvarlige myndigheter må dimensjonere tilbudet i videregående opplæring med tanke på at det kommer flere mindreårige asylsøkere til Oslo i 2016. Disse må også sikres et godt psykososialt miljø og muligheten til å integrere seg med øvrige elever.

8.7 Innføring av fraværsgrense på 10 % fra august 2016

Kunnskapsdepartementet har fastsatt en fraværsgrense på 10 % i det enkelte fag fra august 2016, jf. forskrift til opplæringsloven 3-3 siste ledd. Elevene kan ikke få halvårsvurdering med karakter eller standpunkt karakter i fag der fraværet er på mer enn 10 %. Dokumentert fravær av grunner nevnt i forskriftens 3-47, som helse- og velferdsgrunner, arbeid som tillitsvalgt, politisk arbeid, hjelpearbeid, lovpålagt oppmøte eller representasjon i arrangement på nasjonalt og internasjonalt nivå regnes ikke med i grensen for 10 % fravær. Målsettingen med bestemmelsen er at flere skal møte opp på skolen og få et grunnlag for å fullføre og bestå skoleløpet.

For visse sårbare elevgrupper er det en fare for at bestemmelsen kan få motsatt effekt: Elever som har personlige problemer eller problemer hjemme, elever med mindre psykiske problemer, elever som har problemer med mobbing av lærer eller lignende risikerer å raskt komme over fraværsgrensen i ett eller flere fag. Fraværet vil være av en type som ikke kan trekkes fra. De står da i fare for å droppe ut.

Jeg har fått en rekke tilbakemeldinger fra elever i Oslo som er negative til innføringen av fraværsgrensen. De ønsker seg større fleksibilitet omkring fraværet og peker på at fravær vanligvis har en årsak. De ønsker seg ordninger for å kunne ta igjen timer og minst mulig papirarbeid rundt dokumentasjon av fravær.

Mye fravær hos en elev kan være et tegn på at noe er galt, og at eleven trenger tett oppfølging. Nå når fraværsgrensen blir innført, er det viktig at vi bruker den på best mulig måte slik at elever som trenger det raskt får støtte og hjelp. Vi avventer flere føringer fra Kunnskapsdepartementet i denne saken.

Ombudet anbefaler:

- **For å støtte elevene ved innføring av fraværsgrensen blir det vesentlig å sikre følgende tiltak:**
- **Skolen følger opp elever som nærmer seg fraværsgrensen**
- **Elever som har brutt fraværsgrensen får tilbud som gjør at de fortsetter som elever i stedet for å droppe ut**
- **Styrket skolehelsetjeneste for å kunne støtte elever som sliter med å være på skolen av ulike årsaker**
- **Det er også viktig å sikre at elevene får like muligheter for oppfølging og undervisning uavhengig av hvilken skole de går på og uavhengig av skolens økonomi.**

Kapittel 9

Elev- og lærlingombudets videre arbeid i 2016

Fortsette informasjonsarbeid og samarbeid fra 2015.

Informasjonsarbeid

- oppdatere nettsider
- være aktiv på sosiale medier
- informere elever og lærlinger om ombudet
- delta på Yrkes- og utdanningsmessen (YoU) 2016

Faglig arbeid

- fornye mandat og handlingsplan i samråd med Bystyret
- delta på og/eller arrangere seminarer for elevrådsstyrer, skoleledere, rådgivere, ansatte i skolehelsetjenesten mm
- delta på studietur med Yrkesopplæringsnemnda til Sveits
- svare i Ung.no's ekspertpanel

Vedlegg

1 Mandat

Bystyret opprettet ordningen med elev- og lærlingombud i Oslo i sak 203/05, i møte den 25. mai 2005. Ordningen med elev- og lærlingombudet ble gjort permanent f.o.m 1. januar 2011. Elev- og lærlingombudets mandat ble vedtatt 15. desember 2010 av Oslo bystyre, i sak 426/2010. I denne saken ble ombudets mandat gitt som følger:

1. Ombudet er bystyrets ombud for elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring. Ombudets virksomhet skal omfatte både offentlige skoler og skoler godkjent etter privatskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler etter § 6A i privatskoleloven og voksenopplæringen.
2. Ombudet skal samarbeide med alle parter i videregående opplæring. Ombudet skal skape møteplasser for å diskutere medvirkning og dyktiggjøre elever, lærlinger og lærekandidater til aktiv medvirkning i læringsarbeidet.
3. Ombudet skal være en informasjonsressurs og veileder for elever, lærlinger, lærekandidater og andre som ønsker informasjon og hjelp knyttet til rettigheter og plikter i videregående opplæring.
4. Ombudet skal gjennomføre opplæring og gi støtte til elevtillitsvalgte i elevråd og elevorganisasjoner.
5. Ombudet skal kontrollere at elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev- og lærlingsperspektiv.
6. Ombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen.
7. Ombudet skal legge frem en årlig rapport for sin virksomhet og utarbeide en handlingsplan med mål og tiltak over fireårsperioder.

I kultur- og utdanningskomiteens behandling av saken i møte 11. mai 2005 ble følgende merknader vedlagt saken, og flertallsmerknadene ansees derfor også som styrende for ombudets virksomhet:

«Komiteens flertall, medlemmene fra A, SV, V, RV og KrF er glade for at et enstemmig bystyre bevilget penger til å opprette en ombudsordning for elever og lærlinger i Oslo kommune fra høsten 2005. Etter at partiene A, SV, V og KrF i flere år har vært pådrivere for å få opprettet en slik ordning, ser dis-

se medlemmer ser frem til at dette blir en realitet fra og med denne høsten.

Disse medlemmer ønsker å gi honnør til Elevorganisasjonen som også har vært pådrivere for at Oslo Kommune skal prøve ut en ordning med ombud for elever og lærlinger. Tilsvarende ordning har eksistert i bl.a. Nordland og Akershus fylkeskommune og gitt gode resultater.

Disse medlemmer finner det naturlig at det nye ombudet også blir ombud for elever ved de private videregående skolene.

Disse medlemmer mener at opprettelsen av et ombud for elever og lærlinger vil klare å sette fokus på elevenes læringsmiljø og elevdemokrati ved den enkelte skole. Til tross for at Utdanningsetaten har arbeidet med å styrke elevdemokratiet, er det fortsatt flere skoleledere i Oslo som ikke i tilstrekkelig grad tar på alvor at elevene skal kunne påvirke sin egen hverdag og utvikling.

Disse medlemmer er opptatt av at Oslo kommune i sterkere grad enn i dag vektlegger elevenes rettigheter i skolen. Disse medlemmer går på denne bakgrunn inn for å opprette en ordning med elev- og lærlingombud i Oslo, og at ombudet skal være fullt operativt fra og med skolestart høsten 2005.

Disse medlemmer vil peke på at det allerede er opprettet egne elevombud i flere av landets fylker. Det er således ubetinget positivt at et elev- og lærlingombud nå etableres i Oslo, og at det blir samlokalisert med ombudet i Akershus.

Disse medlemmer vil understreke at det allerede eksisterer et omfattende lovverk som er ment å sikre rettighetene til lærlinger og elever. Skolene og utdanningsetaten følger imidlertid ikke alltid opp sitt ansvar knyttet til ivaretagelse av elevenes rettigheter, og disse medlemmer mener derfor at et ombud vil kunne bidra til å sikre elevenes og lærlingenes rettigheter enda bedre enn i dag.

Disse medlemmer mener at det er hensiktsmessig at forretningsutvalget får arbeidsgiveransvaret for elev- og lærlingombudet, for dermed å styrke inntrykket av å være bystyrets ombud for elever og lærlinger.

Disse medlemmer synes det er naturlig at ombudet årlig legger frem rapport om sin virksomhet, og støtter Elevorganisasjonen i at ombudet i tillegg utarbeider en handlingsplan med satsningsområder og konkrete tiltak. I tråd med dette fremmes det forslag om en endring i byrådets forslag til vedtak på dette punkt.

Komiteens flertall, medlemmene fra A, SV, RV og KrF registrerer at mange av arbeidsoppgavene til ombudet overlapper med Elevorganisasjonens oppgaver, og synes det er naturlig at det blir nevnt i mandatet at ombudets rolle ikke er å ta over elevorganisasjonenes rolle, men holde fokus på elevene og lærlingene i samarbeid med elevorganisasjonene.

Komiteens flertall, medlemmene fra A, SV, V, RV og KrF ser med tilfredshet at byrådet har valgt å legge ved høringsuttalelsene til denne sak, slik at komiteens medlemmer kan se hvilke innspill som er kommet fra de berørte parter. Det er også gledelig å se at flere av innspillene er tatt inn i byrådssaken, som bl.a. at ombudet er gitt tittelen «Elev- og lærlingombud».

Komiteens flertall, medlemmene fra A, SV, V og RV har i tillegg merket seg at Elevorganisasjonen har noen interessante synspunkter på hvilke kvalifikasjoner et elev- og lærlingombud bør ha.

Komiteens flertall, medlemmene fra A, SV, V, RV og KrF viser til at Utdanningsetaten og Elevorganisasjonen understreker at ombudet både skal samarbeide og være brobygger mellom alle parter, det vil si for skolene, elevorganisasjonen, politikere og administrasjonen. Disse medlemmer mener at det også er viktig å ivareta Elevorganisasjonens ønske om at ombudet skal være i spesielt nær kommunikasjon med dem for å få en hensiktsmessig fordeling av arbeidsoppgaver.

Komiteens mindretall, medlemmene fra A og SV konstaterer at Elevorganisasjonen ønsker at ombudet også skal gjelde for ungdomsskoleelever. Disse medlemmer ser at det kan bli meget omfattende og støtter byrådet i at ombudsordningen, i alle fall

i denne omgang, kun skal omfatte elever i videregående skoler. Byrådet bes imidlertid vurdere om det er hensiktsmessig å utvide ordningen.

Komiteens mindretall, medlemmene fra A, SV og RV viser til at byrådet innstiller på at det skal opprettes en referansegruppe i tilknytning til ombudet. Disse medlemmer mener at det er viktig at elevorganisasjonene selv oppnevner sin representant i denne gruppa.

Komiteens flertall, medlemmene fra A, SV, V, RV og KrF vil understreke at et elev- og lærlingombud skal ivareta flere ulike funksjoner, herunder bidra til kunnskap og informasjon om elevenes rettigheter i skolen. Ombudet skal også fungere som en brobygger mellom elever, politikere og skoleledelse.

Komiteens mindretall, medlemmene fra V og KrF vil imidlertid påpeke at ombudet normalt ikke skal engasjere seg i enkeltsaker, men gi nødvendig bistand slik at elever kan få avklart ulike problemstillinger med rette instans.»

Ombudet har konkretisert mandatet ut i fem funksjonsområder. Disse finnes i handlingsplanen til ombudet.

2 Handlingsplan 2012-2016

I henhold til mandatets pkt. 7 har elev- og læringombudet utviklet en handlingsplan for perioden 2012-2016. Basert på mandatet, har ombudet fem sentrale funksjoner:

1. Spre kunnskap og informasjon om rettigheter og plikter i videregående opplæring.
2. Være en hjelp til selvhjelp og veiledere for elever, lærlinger og lære kandidater som opplever rettighetsproblemer under videregående opplæring.
3. Styrke elev- og lærlingmedvirkning i videregående opplæring.
4. Gjennomføre opplæring og gi støtte til elevtillitsvalgte i elevråd og elevorganisasjoner
5. Kontrollere at elever, lærlinger og lære kandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev- og lærlingperspektiv.

A - Spre kunnskap om rettigheter og plikter

Mål: Elever, lærlinger og lære kandidater skal være informerte om rettigheter og plikter i videregående opplæring.

Tiltak:

1. Vedlikeholde et oppdatert register over aktuelle rettskilder på området.
2. Samarbeide med øvrige ombud, Elevorganisasjonen, Utdanningsetaten, Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Utdanningsdirektoratet for å sørge for korrekt og enhetlig informasjon.
3. Besvare spørsmål om rettigheter og plikter fra elever, lærlinger, lære kandidater og andre.
4. Utvikle og videreutvikle nettbasert materiell som formidler kunnskap om rettigheter og plikter på et nivå tilpasset ungdom.
5. Produsere et månedlig nyhetsbrev med informasjon om aktuelle regler og saker.
6. Bruke lokal- og regionalmedia til å markedsføre ombudets tjenester og bidra til allmenn oppmerksomhet om elevers, lærlingers og lære kandidaters rettigheter.
7. Samarbeide med andre instanser som driver svartjenester og informasjonsarbeid rettet mot ungdom, f.eks. rådgivere i skolen, ungdom, Barneombudet og Elevorganisasjonen.
8. Gi alle lærlinger i Oslo anledning til å møte ombudet, ved å delta på eller arrangere lærlingsamlinger.
9. Tilby skolene skolebesøk for å spre informasjon om rettigheter og plikter.

10. Videreutvikle en egen kommunikasjonsstrategi for å understøtte de øvrige målene, med særlig vekt på sosiale medier og teknologiløsninger.

B – Hjelp til selvhjelp og bistand i enkeltsaker

Mål: Tvistesaker i den videregående opplæringen skal løses på en konstruktiv måte i lærebedrifter og på skoler.

Tiltak:

1. I sin kommunikasjon søke å oppnå at saker blir løst på lavest mulig nivå, og bistå elever, lærlinger og lære kandidater med «hjelp til selvhjelp». Ordinære kanaler for tilbakemelding skal være uttømt før ombudet eventuelt griper inn i saken.
2. Når ombudet griper inn, skal dette foregå ved at ombudet kontakter instansen det gjelder for å avklare praksis, oppklare misforståelser eller bidra til en løsning. Slik kontakt skal aldri foretas uten informert samtykke fra den som har kommet med henvendelsen.
3. Bistå med å tilrettelegge for løsninger i saker der dette er nødvendig, f.eks. ved å ta initiativ til møter for å diskutere problemstillingen.
4. Bistå direkte med ombudets vurderinger i saker av spesiell, prinsipiell karakter.
5. Prioritere å besvare henvendelsen raskt, men ikke på bekostning av korrekthet.

C – Styrke medvirkningen

Mål: Læringsprosessen og rettssikkerheten for elever, lærlinger og lære kandidater skal styrkes gjennom mer og bedre medvirkning.

Tiltak:

1. Jevnlig møte relevante organisasjoner for å drøfte aktuelle problemstillinger i videregående opplæring.
2. Ta initiativ til å arrangere, alene eller i samarbeid med andre, et eget seminar om medvirkning i skolen.
3. Se arbeidet med å styrke medvirkningen i sammenheng med punkt D, om opplæring av elevtillitsvalgte. Elevtillitsvalgte skal mobiliseres til å arbeide for bred, aktiv medvirkning, ikke bare påvirkning gjennom elevrådet.
4. Ombudet skal prioritere å møte på Elevorganisasjonens elevforsamlinger og andre møter mellom elevrådene.

D – Opplæring av tillitsvalgte

Mål: Elevrådene og elevorganisasjonene skal tilføres den kompetansen som kreves for å utføre sine oppgaver på en god måte.

Tiltak:

1. Ombudet skal tilby alle elevtillitsvalgte opplæring innen rettigheter, organisasjons- og tillitsvalgtarbeid, problemløsning og tilknyttede felter, og skal være en lett tilgjengelig rådgiver og støttespiller for elevråd og elevorganisasjoner i Oslo.
2. Arrangere skoleringsseminarer for elevråd, alene eller i samarbeid med andre.
3. Arrangere egne kurs for elevrådsledere, alene eller i samarbeid med andre, dersom elevrådene rapporterer behov om dette.
4. Tilby skolene skoleringspakker for elevråd, og i den utstrekning det lar seg gjøre bidra på skolenes skolingstiltak for elevråd.
5. Utarbeide og spre et kvalitetssystem for elevråd. Dette arbeidet skal ses i sammenheng med målene på område E.
6. Møte elevrådene sammen med skoleledelsen hver vår for å dele erfaringer og få innspill på skolens og elevrådets utfordringer i tiden fremover.
7. Sørge for at Elevorganisasjonen og ombudet framstår som to atskilte virksomheter; ombudet som offentlig instans under bystyret, Elevorganisasjonen som interessepolitisk aktør. Ombudet skal gi Elevorganisasjonen nødvendig hjelp og støtte.

E – Kontrollere rettighetssituasjonen og gi tilbakemeldinger til bystyret

Mål: Ombudet skal fungere som en uavhengig kontrollmekanisme med sikte på å gi innspill til og understøtte beslutninger på politisk og administrativt nivå som berører den videregående opplæringen.

Tiltak:

- Systematisk innhente og dele informasjon om effekter av bystyrets vedtak og rettighetssituasjonen i den videregående opplæringen.
- Rapportere for hvert kalenderår i årsrapport til bystyret.
- Føre detaljert statistikk over innkomne henvendelser for å avdekke eventuelle mønstre og utfordringer i sektoren.
- Ha jevnlig møter med etatssjef i Utdanningsetaten og ledelsen i byrådsavdelingen.
- Følge arbeidet til Kultur- og utdanningskomiteen, og avgi høringsinnspill i saker der det er naturlig.
- Følge arbeidet til Yrkesopplæringsnemnda, og bidra med innspill til nemnda.
- Utføre egne undersøkelser om tilstanden i sektoren etter behov.
- Benytte kvalitetssystemet for elevråd (D.5) som en kilde til informasjon om status på skolene.

3 Regnskap 2015

Art	Art(T)	Regnskap hittil i		
		Budsjett hittil i år	år	Avvik hittil i år
10100	Lønn i faste stillinger (HR)	470 000,00	399 707,80	70 292,20
10101	Lønn i faste stillinger, vakante, timelønn (HR)	0,00	1 308,97	-1 308,97
10170	Påløpte feriep.av lønn artene 010-015 (HR)	61 000,00	48 122,01	12 877,99
10900	Pensjonsinnskudd Oslo pensjonsforsikring AS (HR)	111 000,00	61 639,30	49 360,70
10920	Kollektive ulykkes- og gruppelivsforsikringer (HR)	0,00	1 076,71	-1 076,71
10990	Arbeidsgiveravgift av lønn mv. (HR)	75 000,00	57 487,18	17 512,82
10991	Arbeidsgiveravgift av pensjonsinnskudd (HR)	16 000,00	8 691,14	7 308,86
10997	Påløpt arbeidsgiveravgift pr. 31.12.xx	0,00	-430,76	430,76
10998	Arbeidsgiveravgift av påløpte feriepenger (HR)	0,00	6 785,21	-6 785,21
0	0 Lønn og sosiale utgifter	733 000,00	584 387,56	148 612,44
11001	Forbruksmateriell, kontorrekvisita	90 000,00	0,00	90 000,00
11031	Abonnementer, aviser/fagtidsskr.	0,00	380,00	-380,00
11032	Kjøp av faglitteratur og kartverk	0,00	10 604,00	-10 604,00
11040	Annet kontormateriell	0,00	1 440,00	-1 440,00
11260	Utgiftsdekn egne ans. (ikke oppgavepliktig) (HR)	0,00	1 251,61	-1 251,61
11261	Hotellopph./diett/seminarmv.(fakt)	0,00	3 111,00	-3 111,00
11341	Elkomfakturaer (mobil/telefon/bredbånd)	0,00	1 917,34	-1 917,34
11349	Motkonto Elkomm (HR)	0,00	-2 562,00	2 562,00
11370	Datakommunikasjon, linjeleie, sambandsleie, etable	0,00	1 188,00	-1 188,00
11444	Annen trykking og kopiering	0,00	3 000,00	-3 000,00
11471	Gaver og flagg mv	0,00	390,00	-390,00
11520	Opplæringstiltak for ansatte	0,00	583,00	-583,00
11649	Påløpt kostgodtj./diett pr. 31.12	0,00	-3 055,00	3 055,00
11650	Avg.pl. godgj. (verktøy-/fri avis mv) (HR)	0,00	5 617,00	-5 617,00
11752	Flyreiser	0,00	1 030,41	-1 030,41
11760	Drosjeutgifter (v/møter mv.)	0,00	330,56	-330,56
11851	Motkonto koll ulykkes- og gr.livsforsikringer (HR)	0,00	-1 076,71	1 076,71
11902	Husleie div. lokaler	0,00	42 750,00	-42 750,00
12061	Annet vedr. IT	0,00	6 231,00	-6 231,00
12940	Andre internkjøp	150 000,00	0,00	150 000,00
1	1 Kjøp av varer og tj. som inngår i egenprod	240 000,00	73 130,21	166 869,79
14290	Merverdiavgift som gir rett til mvakompensasjon	0,00	5 683,35	-5 683,35
4	4 Overføringsutgifter	0,00	5 683,35	-5 683,35
17290	Kompensasjon for merverdiavgift	-10 000,00	-5 683,35	-4 316,65
7	7 Refusjoner	-10 000,00	-5 683,35	-4 316,65
50164	ELEVOMBUD	963 000,00	657 517,77	305 482,23

Merk: Husleie er ikke fakturert for 2. halvår 2015, og skifte av ombud i 2015 har medført innsparinger på lønnsiden pga vakanseperiode. Sett mot et ordinært år er derfor mindreforbruket for 2015 betydelig større enn normalt.

Elev- og lærlingombud i Oslo
post@elevombud.no"

Tlf: 918 04 304

www.elevombud.no

